

Het Oudveld in de oorlog

Een bijdrage van Jan Kerkhof

In de mobilisatie van 1939 stond op Het Oudveld aan de overkant van de Hoolsteeg luchtafweergeschut opgesteld. Ook waren er Nederlandse soldaten gelegerd en hadden Nederlandse militairen in de bossen van Het Goor stellingen aangelegd en loopgraven gegraven. Toen op 10 mei 1940 de Duitsers ons land binnenvielen, kreeg Het Oudveld dan ook direct met de oorlog te maken.

Er werden Duitse militairen gelegerd, maar wij op het Oudveld hebben daar weinig last van gehad. Op andere plaatsen in de gemeente Erp zijn er wel gevechten geleverd en slachtoffers gevallen. Direct na de capitulatie van Nederland werden de klokken 1 uur en 40 minuten vooruit gezet, de mensen moesten verduisteren, de cafés moesten om 23.00 uur dicht.

De luchtoorlog

In een nacht (*datum onbekend*) vielen er in de Goorbossen en op 'Den Auwendijk' een aantal bommen. Nooit is duidelijk geworden waarom deze projectielen, die overigens niet veel schade aanrichtten, daar werden gedropt. Alleen de eikenbomen op de Auwendijk werden beschadigd; bij sommigen is dat nu nog te zien. Er zijn er zelfs die zo zwaar werden beschadigd, dat ze gerooid moesten worden. In het bos ontstonden verschillende kraters waarvan er nog enkele heden ten dage te zien zijn. Het vermoeden bestaat dat een Engelse bommenwerper onderschept was door een Duitse jager en op de vlucht zijn bommen in de bossen heeft afgeworpen. Een andere versie is dat het een Duits toestel van vliegbasis Volkel (in 1941 door de Duitsers hier aangelegd) geweest is, dat misschien door motorstoring in de problemen kwam en zijn bommenlast daarom maar in de bossen afwierp. Ook zijn er in een nacht veel brandbommen in en bij de bossen van het Goor en in Boekel afgeworpen, waarschijnlijk om dezelfde reden.

Toen de bombardementsvluchten van Engelsen en Amerikanen talrijker werden moesten we 's nachts of 's avonds laat ons bed uit, omdat er gevaar bestond voor neerstortende vliegtuigen. Toevallig vlogen de bommenwerpers op hun weg naar Duitsland niet vaak over dit gebied. Wanneer zij echter van hun missie terugkeerden, kwamen ze wél regelmatig over dit gedeelte van Brabant. Dat had voor ons tot voordeel dat de meeste geen bommen meer aan boord hadden.

Verschillende toestellen hebben wij 's nachts brandend neer zien gaan, wat een angstaanjagend schouwspel opleverde. In de donkere nacht was zo'n brandend vliegtuig duidelijk te zien. Het was ook vaak te merken dat het niet of niet goed meer bestuurbaar was: men kon nooit voorspellen waar het neerkwam. En bij het neerstorten maakten de motoren een naargeestig geluid, ze werden als het ware gesmoord. Ook ontstond er op het moment van neerkomen een zee van licht door het extra opvlammen van de benzinetanks die kennelijk bij de val openscheurden.

Het eerste toestel

Het eerste toestel dat op een zondagavond neerkwam, viel aan de rand van Boekel neer in de buurt van het Huifke. Dit was op 20 december 1942, 's avonds om 20.15 uur. Het was een Wellington van de RAF die neerstortte tegenover het huidige Brabants Hof waar toen de familie M. Hoevenaars een boerderij had.

In Boerdonk zijn in de buurt van de boerderij van Michiel Pennings twee bommenwerpers neergestort. De eerste op 26 februari 1943, om 21.30 uur. Ook dit was een Wellington. De tweede, een Lancaster, stortte neer op 17 juni 1943 om 01.40 uur 's nachts. Ook op de Eikenheuvel in Uden is een bommenwerper neergestort, eveneens een Wellington.

Bruiloft

Op 10 mei 1943 waren mijn ouders 25 jaar getrouwd en ondanks de oorlog werd er gefeest. De muziek werd verzorgd door accordeonist Adriaan Hendriks. Jongelui uit de buurt zorgden voor een vat bier en bij gebrek aan een echte tapinstallatie werd voor druk op het vat de fietspomp gebruikt.

Luchtgevecht

Resten van de Focke-Wulf

Op 20 oktober 1943 was ik aardappelen, die na de oogst overgebleven waren, aan het rapen in Het Melvert. Het was op een woensdagmiddag. Opeens hoorde ik schieten en zag ik in de richting Veghel een groot vliegtuig vliegen dat door een jager werd aangevallen. Omdat ik bang werd, ik was toen net 11 jaar oud, liep ik van het veld af. Maar ik had nog geen honderd meter gelopen of ik hoorde boven mijn hoofd weer schieten. Ik dook een sloot in en toen ik omhoog keek, zag ik twee jagers die achter elkaar aanzaten.

Droevige restanten van de B 17

Het duurde niet lang of een van de jagers werd geraakt en vloog rokend, naar ik schatte in de richting van Uden. Even later zag ik dat de piloot met zijn parachute uit het toestel sprong, het vliegtuig boog iets naar rechts af en stortte, zoals later bleek, neer op de grens van Boekel en Erp bij de Leijgraaf. Jaren later ben ik er achter gekomen dat het grote toestel een Amerikaanse Boeing B17 was, een vliegend fort. Het kwam neer in Eerde vlakbij de toenmalige garage van Fasbender, waar nu de Bas Volvo gevestigd is.

Op de plaats waar de Duitse jager, een Focke-Wulf 190, neergestort was, ben ik enkele dagen later de wrakstukken gaan bekijken, maar er was niet veel meer te zien. De Duitsers hadden het meeste al opgeruimd. Ik vond nog een klein onderdeelje en een mitrailleurkogel. Op 29 mei 1987 heeft de archeologische werklclub van de Boekelse Heemkundekring de res-

ten van de jager, die diep in de grond zaten, met een kraan op laten graven. Ze zijn na grondige reiniging in de Heemkamer in Boekel tentoongesteld. Het is me nooit gelukt duidelijkheid te krijgen door welke jager de Duitse FW is aangevallen. Vermoedelijk was het een P47 van de Amerikaanse luchtmacht met als piloot colonel Hubert Zemke die op die dag een succes claimde door boven Eindhoven een FW 190 neer te halen.

Explosie in de lucht

Op een nacht, vermoedelijk 21 juli 1944 toen er weer veel vliegtuigen overkwamen, werden wij uit bed getrommeld. Toen we buiten naar de donkere lucht stonden te kijken, zagen we plots lichtspoor munitie die kennelijk door een Duitse jager werd afgevuurd. Direct daarop volgde een lichtflits en weer even later een harde knal. Het bleek dat een bommenwerper geraakt was die in de lucht explodeerde en in stukken naar beneden kwam. Later bleek dat brokstukken in de buurt van Huize Padua in Boekel terecht kwamen.

Keldonk

Op De Roost in Keldonk is op 21 juli 1944 een Lancaster bommenwerper neergestort die eveneens in stukken naar beneden is gekomen. Wellicht zitten er nog stukken van het toestel in de grond.

Pamfletten

Geallieerde bommenwerpers wierpen vaak pamfletten uit; die waren veelal in het Duits gesteld en waren dus waarschijnlijk voor Duitsland bestemd. Gezien de nog niet optimale navigatie in die tijd werden deze pamfletten ook vaak boven Nederland uitgeworpen. Het kan natuurlijk ook zijn dat ze voor de hier gelegerde Duitse troepen bedoeld waren. Het hierbij afgebeelde pamflet is de cover van een boekje dat in 1942 boven Nederland is afgeworpen. Later in de oorlog, toen ook de Duitsers over radar beschikten, wierpen de bommenwerpers zilverpapierenen stroken uit om de radar van het Duitse luchtdoelgeschut te misleiden. Over deze zilveren stroken deden de gekste geruchten de ronde. Er werd onder andere verteld dat als men deze stroken in de kachel wierp dat dan de beeltenis van de koningin te zien zou zijn.

Operatie Market Garden 17 september 1944

Dakota ofwel C 47 stort neer op de achterdijk bij de Aa. De propeller van dit toestel staat nog altijd op het kerkhof van Erp op de plaats waar enkele bemanningsleden van dit toestel begraven hebben gelegen.

Ook op het Melvert is op 21 september 1944, om 16.30 uur, een Dakota C47 neergestort tijdens operatie Market Garden. Op dezelfde dag is eveneens een C47 neergestort op het Kraanmeer, net over de Leijgraaf.

Sleepkabel voor zweefvliegtuig

Er werd door twee mensen van het Oudveld een sleepkabel gevonden. Dit was een nylonkabel van ongeveer 3 cm dik, lengte onbekend, waarmee een Dakota transportvliegtuig een zogenaamde zwever kon meevoeren. Die kabel werd geheel uitgeplozen en voor het breien van sokken en truien gebruikt. Als men de sokken tegen een hete kachel hield, smolt de nylon en werden de sokken waterdicht, de truien waren zo zwaar dat men al moe werd van alleen het dragen. Van de toestellen die in Mariaheide en bij de Leijgraaf neerstortten, zijn ongeveer een jaar later nog spullen gevonden n.l. een nog intact zwemvest en een map met landkaarten en verschillende soorten geld, ook Nederlands geld.

Dakota met Waco zwever

Horsa zwever

Van de Waco-zwever zijn er meer dan 12.000 gebouwd. De grotere Horsa kon ook grotere wapens, zoals geschut en voertuigen, vervoeren. Daarvan zijn er ruim 500 gebruikt.

Duitse Tanks in Erp

Op 22 september 1944 kwam de Duitse *Kampfgruppe Walther* met een aantal tanks op het Oudveld. Ze kwamen volgens ingewijden vanaf de richting Boekel, nadat ze eerst geprobeerd hadden vanaf Gemert Erp binnen te rijden. Daar werden ze echter tegengehouden doordat de Aabrug opgeblazen was.

Voordat de Duitsers arriveerden, was er vanuit de richting Mariaheide een patrouille op Het Oudveld langsgekomen. Deze patrouille bestond uit 3 à 4 Amerikaanse militairen, de wapens in aanslag, die richting de kom liep. Later is verondersteld dat deze groep de Erpse Aa brug heeft opgeblazen.

Een van de mannen die de Erpse brug opbliezen heeft jaren later, tijdens een reünie van de 101e Airborne divisie, Erp bezocht en toen een bezoek gebracht aan de Aabrug. Hij vertelde daarbij hoe zijn groep te werk was gegaan en hoe zij weer aansluiting hebben gezocht met de rest van hun afdeling.

De Duitsers plaatsten hun tanks zodanig dat deze vanuit de lucht minder goed te onderscheiden waren en bovendien graag in de buurt van huizen, waarschijnlijk omdat dan de kans dat ze door vliegtuigen onder vuur genomen zouden worden niet zo groot was. De geallieerde vliegers ontzagen n.l. zoveel mogelijk burger eigendommen. Wel ging er een kippenhok van onze buurman aan diggelen en onze hooiberg kreeg een raket op de zijkant, maar werd daardoor slechts licht beschadigd.

Typhoon zoals gebruikt werd om Duitse tanks aan te vallen. De Typhoon was uitgerust met raketten.

Wij vluchtten met ons allen een sloot in die langs de weg van het Oudveld liep en wachtten daar de aanval af, intussen duizend angsten uitstaande. De aanval duurde misschien minder dan een

kwartier, maar voor mij duurde hij een eeuwigheid. Een Duitser die met zijn tank op het erf van onze buurman stond, tussen de boerderij en de schob, werd vanuit de lucht door mitrailleurvuur dodelijk getroffen. Toen de aanval afgelopen was, kwamen er een paar Duitsers bij ons vragen om een kleine wagen. Mijn vader zei tegen mijn oudste broer: 'Harrie, vat de kreuge mar' en Harrie ging met de Duitsers mee. Het lijk van het slachtoffer werd met de

kruiwagen van de boerderij van Jan Welte naar de voortuin van Hannes van der Heiden verplaatst en aldaar begraven. Hij werd later op het kerkhof van Erp herbegraven en weer later naar IJsselstein overgebracht waar hij nu nog begraven ligt.

Geruchten

Het Oudveld zou in de vuurlinie komen en velen, ook wij, raakten daardoor in paniek en trokken weg. We zochten ons heil op Het Kraanmeer. Nadat we eerst een nacht in de Pals doorgebracht hadden, met motregen en onder het geknetter van mitrailleurvuur en huilend overvliegende granaten, vonden we de volgende dag onderdak bij de weduwe Verbruggen op Het Kraanmeer. Daar verbleven we enige tijd, in ieder geval tot na 28 september. In die tijd lagen er Canadese militairen in onze boerderij op Het Oudveld. Deze waren kennelijk erg op onze kippen gesteld: ze plaatsten de kippen op tafel om ze tot eieren leggen te verleiden. Vlakbij onze hooiberg (die geheel van hout en stro was) hadden de Canadezen een vuur aangelegd, waardoor mijn vader bijna in paniek raakte. Een Canadese militair stelde hem echter gerust: hij stond klaar met een schop met zand om het vuur te doven

De RAF in Erp

Op 4 oktober 1944 kwamen er 's middags een aantal militaire vrachtwagens op Het Oudveld, die een weiland van onze buurman in gebruik namen. Dit bleek een gedeelte te zijn van 83 group Control Centre van de Royal Air Force (de Engelse luchtmacht).

Vele grote, gesloten wagens reden het weiland op. Nadat de wagens opgesteld waren, werden her en der masten geplaatst met antennes.

De wagens zelf waren volgestouwd met radioapparatuur die tot aan het dak van de wagens reikte. Er schijnt ook radarapparatuur in opgesteld te zijn geweest.

Omdat ik voor mijn werk, zorgen dat getuierde koeien voldoende te eten kregen, regelmatig dit weiland overstak, kwam ik ook in contact met de Engelse militairen en na enkele dagen mocht ik zelfs in sommige wagens komen. Deze waren behalve van de opgestelde apparatuur ook voorzien van pin-ups. Ook kreeg ik persoonlijk contact met verschillende militairen die mij als tolk gebruikten om Nederlands te leren en kreeg ik mijn allereerste Engelse les. Een groepje van 4 à 5 militairen was bij ons kind aan huis.

Pin-up

Dit was waarschijnlijk niet in de laatste plaats te danken aan mijn vele zussen, die voor der-
van deze militairen de was deden. Er was in die tijd ook een levendige handel tussen burgers en militairen. Burgers hadden bijna aan alles gebrek en de militairen waren vooral verzot op eieren die veelal werden geruild tegen sigaretten. Wat verder zoal verhandeld werd kan ik aangeven. De enige herinnering aan die tijd die ik nog heb is een foto van enkele van deze soldaten en een granaathulsje uit de eerste wereldoorlog dat als sieraadje bewerkt is.

tien

niet

Niet alleen op de plaats hierboven vernoemd stonden deze militaire wagens, ook aan het Schild, dat gevormd werd door de huidige Schildstraat en Pentelstraat, stonden er verschillende. Op de hoek van de Schildstraat en Pentelstraat, Hesselereind, ongeveer waar later café annex snackbar "Wimpie" gevestigd was, stond voor de boerderij van Hannes van der Heiden een tamelijk zware dieselgenerator die voor stroomvoorziening zorgde van de wagens en die ook hielp als in de huizen de stroom uitgevallen was.

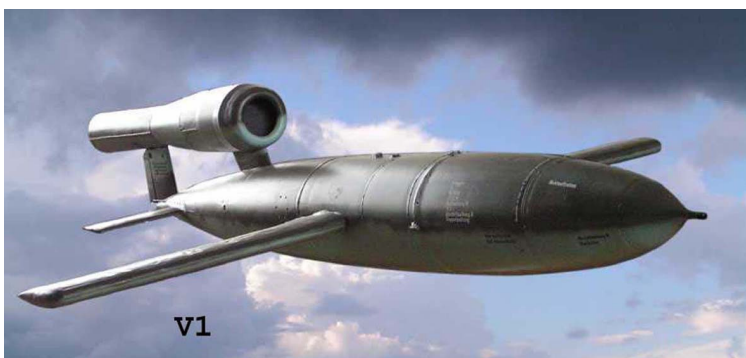
Ook stond er op het Schild een wagen met manschappen die het dieselaggregaat moesten verzorgen. Van twee van deze manschappen kan ik me nog de achternaam herinneren n.l. Armstrong en Norton. Een ander noemde men *Wally Blackjack*, wat waarschijnlijk een bijnaam was. Er waren meer dan 800 Engelse militairen in Erp gelegerd.

Het toenmalige, helaas lang geleden afgebroken, parochiehuis was ook door deze militairen in gebruik net als de schoolgebouwen. Wij moesten naar school in verschillende cafés en zelfs in kippenhokken, zoals in het café Van Leuken aan de Gemertseweg waar nu Garage Venne gevestigd is en in een café op het Schansoord (het huis tegenover waar nu de dokterspraktijk is). Op Den Dijk zaten we in een kippenhok als schoollokaal, dit was waar nu de boerderijwinkel is.

Het hele gebied waar deze wagens stonden was vergeven van kabels voor elektriciteit, telefoon en misschien nog andere doeleinden. Van deze kabels werd na het vertrek van de militairen door velen nog dankbaar gebruik gemaakt om kippenhokken te verlichten enz.

Vliegveld

De RAF had langs de Boekelseweg een vliegveldje aangelegd waar lichte verkenningstoestellen konden opstijgen en landen. Het meest gebruikte verkenningstoestel was een Auster, een klein tweepersoons toestel, dat praktisch overal kon opstijgen en landen. Later is dit terrein door vliegbasis Volkel in gebruik genomen en vorig jaar heeft de gemeente Veghel, waar Erp nu toe behoort, het terrein gekocht .

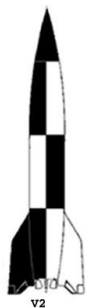

In die tijd dachten we op een nacht een vliegtuig te horen dat een raar geluid maakte en in brand leek te staan. Wij moesten ons bed uit en ondanks het gevaar gingen we buiten kijken. En inderdaad: we zagen iets brandend door de lucht vliegen en dachten dat het een aangeschoten bommenwerper was.

De andere dag hoorden we

van de Engelse militairen dat het een V1 was. De eerste die we gezien en gehoord hadden. Het projectiel maakte een naargeestig geluid: het leek wat op een slecht lopende motor. Dit werd veroorzaakt door een tamelijk primitieve straalmotor, een zogenaamde ramjet die geen draaiende delen bevatte, maar een soort membraam dat de brandstof in de ontstekingsruimte perste waar deze tot ontbranding kwam en waardoor de stuwdruk werd opgewekt. Een V1 die heel laag overkwam miste op een haar na de Erpse kerktoren en vloog op het Hakkerom met één vleugel tegen een boom en stortte op een boerderij in Keldonk.

V2's

Op 26 december 1944, 2e kerstdag, kwam er een Duits V2-wapen neer, ergens tussen de Hoolsteeg en de Boekelseweg, op ongeveer 500 meter van de plaats waar de Engelse militairen hun wagens hadden opgesteld en ook ongeveer op dezelfde afstand van het vliegveldje. De V2 had een lengte van 13.60 m en woog 13 ton, waarvan 975 kg springstof. Of deze z.g. vliegende bom ook bedoeld was voor een van de genoemde complexen zal wel altijd ongewis blijven. Op de plaats waar de bom neerkwam richtte ze geen schade aan, behalve dan dat er een grote krater was ontstaan. Van onze boerderij op Het Oudveld gingen aan de voorzijde twee ruiten met kozijn en al uit de sponningen. Een daarvan werd door de luchtdruk naar buiten gedrukt en de andere naar binnen. Het raam dat buiten terecht kwam ging

aan gruzelementen, maar het andere dat naar binnen ging viel op een bed en bleef nage-noeg heel.

Het schijnt dat een fietser onderweg naar het dorp van zijn of haar fiets werd geblazen toen de bom explodeerde. In die tijd zijn bij mijn weten vier van deze helse wapens in de gemeente Erp neergekomen. Twee daarvan hebben slachtoffers geëist en grote schade aangericht. Eén ervan was een blindganger die op de Dijk neerkwam, vlakbij het huis van Toon van der Heiden, waar momenteel Jan van Dijk woont.

Eerste Duitse straaljager: Me 262

Tegen het einde van de oorlog had Duitsland als eerste straaljagers operationeel en deze werden ook ingezet. Ze konden echter het naderend einde van het Derde Rijk niet meer tegenhouden. In die dagen, waarschijnlijk ook rond kerstmis is er een Messerschmidt 262 neergestort in de buurt van de Achterbolst en het Melvert.

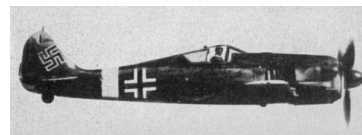

Bodenplatte

In de morgen van 1 januari 1945 kwamen er plotseling vanaf de richting Uden honderden Duitse jagers, laagvliegend over Erp. Ze vlogen in de richting Eindhoven. Engelse militairen op het Oudveld schoten met hun geweren op de toestellen. Later is gebleken dat dit de operatie *Bodenplatte* was, een actie van de Duitse luchtmacht om zoveel mogelijk geallieerde

vliegtuigen te vernielen. De Duitse luchtmacht had 1.035 toestellen ingezet en had 465 geallieerde toestellen vernield of onherstelbaar beschadigd.

Focke-Wulf 190

Een van de Duitse toestellen stortte op het Ham neer. Van de Duitsers gingen 304 toestellen verloren en werden 238 piloten gedood of gevangengenomen, 84 van hen werden door eigen vuur van Duitse luchtafweerbatterijen neergehaald. Dit was het gevolg van de strikte geheimhouding bij deze verrassingsaanval, waardoor de Duitse luchtafweer niet op de hoogte was. Een van de Duitse jagers kwam in Keldonk terecht. Het was een *Focke-Wulf 190 A8* waarvan de vlieger de dood vond. Later werd op die plek nog een horloge van de vlieger gevonden, dat in de heemkamer van Erthepe bewaard wordt. Ook is er op die dag in Veghel en in Volkel van dezelfde groep een toestel neergestort.

(Ik moet wel zeggen: er is veel geschreven over *Bodenplatte*, maar alle verhalen verschillen van elkaar in aantallen deelnemende toestellen en aantallen vernielde vliegtuigen).

Na ongeveer een half jaar vertrokken de RAF militairen van de 83 GCC richting Duitsland. Een van hen, op verlof onderweg naar Brussel, is nog een keer bij ons op bezoek geweest.

Dat was Joe Hays. Van Harold Taggart hebben we een keer brief ontvangen, gericht aan mijn zus Jo. Van de rest hebben we nooit meer wat vernomen.

Toen ik zag dat de Engelsen aanstalten maakten om te vertrekken viel het mij op dat een van de soldaten een pistool en enkele patronen in een gat in de grond begroef. Direct nadat de wagens vertrokken waren, heb ik het pistool en de patronen opgegraven. Het bleek een lichtkogelpistool te zijn met diverse lichtkogels. Mijn oudste broer heeft de meeste van de kogels met Pasen afgevuurd en het pistool heb ik later bij de politie van Erp, ik meen bij wachtmeester De Jong, in moeten leveren.

Veel bemanningen van neergestorte vliegtuigen zijn tijdens de oorlog geholpen door de familie Otten uit Erp die met gevaar voor eigen leven veel gestrande vliegers weer verder hebben geholpen om hun thuisland te bereiken.

Het zal duidelijk zijn dat ik naast mijn herinneringen veel gegevens zoals datum, tijd en andere bijzonderheden over de bezetting heb verkregen via andere bronnen, onder andere de documentatiegroep van vliegbasis Volkel. En met name ook van oud-Erpenaar Toon Verbakel uit Uden. Toon Verbakel heeft vanaf 1990 in de Erpse krant het hele gebeuren van de mobilisatie en de Tweede Wereldoorlog in de gemeente Erp opgetekend.